

ПАРАМЕТРИ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ "НАУКОВЕЦЬ" У КРИТИЧНИХ ЗАУВАЖЕННЯХ АНГЛОМОВНОЇ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Статтю присвячено аналізу параметрів предметної сфери "Науковець" у критичних зауваженнях англomовної наукової статті – провідного жанру наукового дискурсу. Матеріалом дослідження були 350 англomовних наукових статей із 10 гуманітарних дисциплін. Методика дослідження включає інтерпретаційно-текстовий аналіз, метод когнітивно-дискурсивної інтерпретації та кількісний аналіз. Виявлено, що критичні зауваження можуть бути безособовими, в яких актуалізація предметної сфери "Науковець" відсутня, й особовими, де вона наявна. Особові критичні зауваження мають два різновиди: визначено-особові та невизначено-особові; визначено-особові подані екстраверсивними – актуалізується об'єкт критики – інший (-і) науковець (-ці) – та інтроверсивними – актуалізується об'єкт критики – автор англomовної наукової статті-адресант критичного зауваження. Встановлено, що безособовий тип переважає над особовим, визначено-особові критичні зауваження помітно перевищують числом невизначено-особові, а екстраверсивні критичні зауваження переважають над інтроверсивними. Отже, реалізація предметної сфери "Науковець" у критичних зауваженнях англomовної наукової статті є факультативною й актуалізується кількома способами.

Ключові слова: англomовний науковий дискурс, жанр, стаття, критика / критичне зауваження, предметна сфера "Науковець", типологія критичних зауважень.

До найбільш актуальних проблем сучасної дискурсології належить аналіз наукового дискурсу [1; 2] та його жанрів [3; 4], що зумовлено зростаючою роллю науки для життя сучасного суспільства.

У фокусі нашої уваги перебуває критика – обов'язковий компонент англomовної наукової статті – провідного жанру наукового дискурсу.

Метою цієї роботи є аналіз реалізації предметної сфери "Науковець" у критичних зауваженнях в англomовній науковій статті та розробка типології її актуалізації.

Матеріалом дослідження виступають 1027 критичних зауважень, отриманих із 350 статей із 10 гуманітарних дисциплін, опублікованих в електронних наукових журналах Великої Британії та США за 2009–2011 рр.

Методика дослідження включає інтерпретаційно-текстовий аналіз, метод когнітивно-дискурсивної інтерпретації та кількісний аналіз.

Критика / критичне зауваження (КЗ) – вербально виражене негативне ставлення автора до певного (фрагмента) наукового дослідження [5: 1]. Предметом критики в англomовній науковій статті є певний аспект наукової діяльності, причім оскільки ця діяльність здійснюється суб'єктом-науковцем, сам цей суб'єкт може також бути предметом критики. Зважаючи на це, під час аналізу предметного змісту КЗ в англomовній науковій статті (АНС) розрізняємо дві предметні сфери: "Науковець" та "Наукова діяльність". При цьому ми беремо до уваги класифікацію предметів критики, де автор розрізняє дослідження, діяльність автора й особистість автора [6]. Однак співвідносячи перший тип (дослідження) з предметною сферою "Наукова діяльність", не вважаємо за доцільне розрізняти діяльність і особистість автора (тим більше, що в корпусі нашої вибірки практично немає прикладів, в яких би критикувалися особистісні риси науковця). Тому все, що стосується автора наукової праці, підданої критиці, розглядаємо в межах предметної сфери "Науковець".

Предметна сфера "Науковець", а саме дослідник, один або кілька аспектів наукової діяльності якого піддаються критиці в АНС, може бути актуалізований кількома способами чи бути не актуалізованим взагалі. У науковій літературі існують різні класифікації КЗ за способом актуалізації вказаного об'єкта [7-9; 10 : 407], які, на нашу думку, не повністю відображають складність цього явища.

Узявши за основу класифікацію КЗ, розроблену Ф. Салагер-Мейер [7; 8], ми за наявності у тексті АНС інформації, необхідної для ідентифікації науковця (-ів), елемент (-и) дослідження якого (яких) критикуються, виокремлюємо два типи КЗ: *безособові* та *особові*.

До *безособових* відносимо КЗ, де об'єкт негативної оцінки – особа, чия наукова діяльність підпадає під критику, вербально непозначений у тексті АНС або критиці піддана наукова спільнота загалом, наприклад:

(1) *Research on discrete emotions like anger is relatively limited.*

(2) *Understanding how technology fits into the complex realities of classrooms has been a critical factor in creating real change in schools in the industrialized nations (Cuban, 1993; Honey, McMillan Culp, & Carrigg,*

2000; Somekh et al., 2003), *yet little is known about educational technology projects in the classrooms of the developing world.*

КЗ уважаємо **особовим**, якщо особу дослідника (-ів), наукова діяльність якого (яких) підлягає критиці, можна ідентифікувати з тексту АНС завдяки наявності експліцитно представлених даних про цю особу (ім'я, прізвище, місце роботи, приналежність до певного наукового напрямку, назва наукової праці, рік публікації тощо).

Окрім того, за способом актуалізації в АНС інформації, покликані визначити об'єкт критики – особу науковця, серед особових КЗ розрізняємо: визначено-особові та невизначено-особові КЗ.

Визначено-особові КЗ експліцитно репрезентує дані про одного автора чи групу авторів, які провели конкретне дослідження (у подібних випадках зазвичай указуються ім'я та прізвище, а також може зазначатися назва обговорюваної наукової праці, рік публікації та ін.), наприклад:

(3) *On the one hand, Scott himself presents examples from the seventeenth century, on the other hand he draws only on secondary literature (Christopher Hill in particular) and never develops his discussion of such cases. There are, I believe, several reasons for his rather half-hearted consideration of such cases.*

(4) *Haspelmath's indefinite pronoun space in (1) is a space in which all languages necessarily locate their indefinite pronouns. It simply does not leave open the option that there are languages which map their pronouns to a different space with different meanings or differently organized meanings.*

У рамках особового КЗ за напрямом спрямованості критики (на дослідження іншого (-их) науковця (-ів) чи на своє власне дослідження) виокремлюємо екстраверсивні та інтроверсивні КЗ.

КЗ уважаємо **екстраверсивним** у випадку, якщо його адресант піддає критиці один або кілька аспектів наукової діяльності іншого (-их) дослідника (-ів), наприклад:

(5) *Somewhat contradictorily, Haeri's (2003) research also shows that many Egyptians judge the spoken vernacular, EA, as the more beautiful variety, even for writing literature.*

(6) *Coleman's (1987) oversight is evident in his analysis of high-school drop-outs. He stated that students from lower socio-economic statuses, specifically those from Black families of lower socio-economic statuses, are the most likely to face an absence of social capital in their communities. Again, this is defined by Coleman's (1987) proposition of social capital determined by what parents provide for the children. From this stance, Coleman has ascribed a deficit notion to Black students from the beginning, a notion based upon their circumstances, and not the potential oppressive structures that led to such a situation or the Black community's ability and power to respond to such oppression (Dika and Singh 2002; Morrow 1999). Coleman's (1987) emphasis is placed on what "unsuccessful individuals, families, communities, and neighborhoods lack" (Morrow 1999:760). This viewpoint ignores external discriminatory practices that contribute this proposed lack and the social capital that historically oppressed communities have created for their collective benefit in response.*

Під **інтроверсивним** розуміємо КЗ, адресант якого вказує на вади й хиби свого власного дослідження (тобто в цьому випадку має місце самокритика), приміром:

(7) **4.1. Limitations of the Study**

Clearly, a study of this size (utilizing only a single consultant) has many limitations. First and foremost, generalizing from a specific individual's utterances to the structure of a language is a significant leap of faith. Without comparing this dataset to responses from other native speakers, we cannot know to what extent BadWound's patterns indicate preferences of the language itself or are instead idiosyncratic.

(8) **PRESENT STUDY**

<...> Given its methodological limitations, such as the lack of comparison group and absence of random assignment of participants, the present study did not allow a thorough mediation analysis, such as the one suggested by MacKinnon, Fairchild, & Fritz (2007).

В інтроверсивних особових КЗ засобом актуалізації науковця – автора статті виступають вербальні одиниці, що приписують виявлений недолік (в усіх випадках – наявність обмежень) тій АНС, в якій вони містяться (*the study, this study, present study*). Таким чином, стає очевидним, що об'єктом критики виступає автор АНС, чиє ім'я названо в заголовковій частині.

До **невизначено-особових** КЗ відносимо ті, у котрих немає конкретних даних (ім'я, прізвище, назва праці тощо) про особу, чия наукова діяльність піддана критиці, але є більш загальні дані (наукова школа, науковий напрям, наукова теорія), що непрямо вказують на певне коло осіб (адресат АНС, будучи фахівцем у певній сфері, розуміє, про яких осіб йдеться), наприклад:

(9) *However, we should be aware of the fact that a purely matrix-driven approach has its limitations, as I showed in section 4. The matrix-driven approach does not allow us to assess the property of contiguity itself (the possibility of exceptions and its status as a theory of categorization) because contiguity is implicit in the inductive procedure.*

(10) *'Law in practice, not law in theory' and 'Law on the streets, not law in books' were the rallying cries of the early pioneers at Warwick. The perceived weakness of law in context, however, was that it privileged law as an ideology, and the study of context was not pursued as a goal in its own right but rather as an aid to understanding the actual operation of the law. Therefore 'neighbouring' disciplines were raided in a magpie*

fashion for help with reconstructing the legal field. There was no real attempt to merge disciplines into a single unified discourse.

Висновки. Проведені кількісні підрахунки свідчать про те, що безособовий тип (59,49 % від усіх проаналізованих КЗ) превалює над особовим (40,51 % КЗ). У свою чергу, визначено-особові КЗ (95,42 % від усіх особових КЗ) помітно переважають над невизначено-особовими (4,58 %), а екстраверсивні КЗ (56,45 % від усіх особових КЗ) перевищують числом інтроверсивні (43,55 %).

Отримані результати дають змогу прийти до висновку про те, що актуалізація предметної сфери "Науковець" є факультативною, а її реалізація в англomовних наукових статтях може здійснюватися кількома способами залежно від прагматичних цілей автора АНС.

Перспективою роботи є компаративні дослідження параметрів предметної сфери "Науковець" у критичних зауваженнях англomовних та україномовних наукових статей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Halliday M. A. K. Writing science : Literacy and discursive power / M. A. K. Halliday, J. R. Martin. – Bristol, PA : Falmer Press, 1993. – 283 p.
2. Hyland K. Academic Discourse : English In A Global Context / Ken Hyland. – Bloomsbury, 2009. – 256 p.
3. Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings / J. M. Swales. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1990. – 260 p.
4. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генеологія наукової комунікації: монографія / Тетяна Вадимівна Яхонтова. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 420 с.
5. Балацька О. Л. Дискурсивні властивості критики в англomовній науковій статті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Олена Леонідівна Балацька ; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2013. – 20 с.
6. Федосюк М. Ю. Способы выражения критических замечаний в научной речи / М. Ю. Федосюк // Лингвокультурологические проблемы толерантности : [междунар. науч. конф., (24–26 октября 2001 г.) : [тезисы докл.]. – Екатеринбург : Урал. ун-т, 2001. – С. 309–311.
7. Salager-Meyer F. The rationale behind academic conflict : from outright criticism to contextual 'niche' creation / Françoise Salager-Meyer // UNESCO-ALSED-LSP. – 1998. – № 21 (2). – P. 4–23.
8. Salager-Meyer F. Rhetorical evolution of oppositional discourse in French academic writing / Françoise Salager-Meyer // Hermes, Journal of Linguistics. – 2000. – No. 25. – P. 23–48.
9. Fagan A. The use of critical speech acts in psychology and chemistry research papers / A. Fagan, P. Martin // Iberica. – 2004. – No. 8. – P. 125–137.
10. Mur-Dueñas P. Critical Acts in Published and Unpublished Research Article Introductions in English : A Look into the Writing for Publication Process [Elektronnyy resurs] / Pilar Mur-Dueñas // International Advances in Writing Research : Cultures, Places, Measures. – Parlor Press The WAC Clearinghouse 2012. – P. 403–420. – Rezhym dostupu : <http://wac.colostate.edu/books/wrab2011/>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Halliday M. A. K. Writing science : Literacy and discursive power / M. A. K. Halliday, J. R. Martin. – Bristol, PA : Falmer Press, 1993. – 283 p.
2. Hyland K. Academic Discourse : English In A Global Context / Ken Hyland. – Bloomsbury, 2009. – 256 p.
3. Swales J. M. Genre Analysis : English in Academic and Research Settings / J. M. Swales. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1990. – 260 p.
4. Yakhontova T. V. Lingvistychna genologiya naukovoyi komunikatsiyi [Linguistic Genealogy of the Scientific Communication] : [monografiia] / Tetyana Vadymivna Yakhontova. – L. : Vydavnychyy tsentr LNU im. I. Franka, 2009. – 420 s.
5. Balatska O. L. Dyskursyvni vlastyivosti krytyky v anglomovniy naukoviyi statti [Discursive Properties of Criticism in the Research Articles in English] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 "Germanski movy" / Olena Leonidivna Balatska ; Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina. – Kharkiv, 2013. – 20 s.
6. Fedosyuk M. Yu. Spособы vyrazheniya kriticheskikh zamechaniy v nauchnoi rechi [Means of critical remarks verbalization in scientific style] / M. Yu. Fedosyuk // Lingvokulturologicheskie problemy tolerantnosti [Lingual Cultural Issues of Tolerance] : [mezhdunar. nauch. konf., 24–26 oktyabrya 2001 g. : tezisy dokl.]. – Yekaterinburg : Ural. un-t, 2001. – S. 309–311.
7. Salager-Meyer F. The rationale behind academic conflict : from outright criticism to contextual 'niche' creation / Françoise Salager-Meyer // UNESCO-ALSED-LSP. – 1998. – № 21 (2). – P. 4–23.
8. Salager-Meyer F. Rhetorical evolution of oppositional discourse in French academic writing / Françoise Salager-Meyer // Hermes, Journal of Linguistics. – 2000. – No. 25. – P. 23–48.
9. Fagan A. The use of critical speech acts in psychology and chemistry research papers / A. Fagan, P. Martin // Iberica. – 2004. – No. 8. – P. 125–137.
10. Mur-Dueñas P. Critical Acts in Published and Unpublished Research Article Introductions in English : A Look into the Writing for Publication Process [Elektronnyy resurs] / Pilar Mur-Dueñas // International Advances in Writing Research : Cultures, Places, Measures. – Parlor Press The WAC Clearinghouse 2012. – P. 403–420. – Rezhym dostupu : <http://wac.colostate.edu/books/wrab2011/>.

Матеріал надійшов до редакції 17.02. 2014 р.

Балацкая Е. Л. Параметры предметной сферы "Ученый" в критических замечаниях англоязычной научной статьи.

Статья посвящена анализу параметров предметной сферы "Ученый" в критических замечаниях англоязычной научной статьи – ведущего жанра научного дискурса. Методика исследования включает интерпретационно-текстовый анализ, метод когнитивно-дискурсивной интерпретации и количественный анализ. Разработана типология критических замечаний по наличию в тексте научной статьи информации, необходимой для идентификации ученого (-ых), элемент (-ы) исследования которого (-ых) критикуются, а также по направленности критики. Установлено, что реализация предметной сферы "Ученый" является факультативной.

Ключевые слова: англоязычный научный дискурс, жанр, статья, критика / критическое замечание, предметная сфера "Ученый", типология критических замечаний.

Balatska O. L. Parameters of "Scientist" Subject Domain in Critical Remarks in Research Articles in English.

The article analyzes parameters of "Scientist" subject domain in critical remarks in research articles in English – the leading genre of the scientific discourse. The methods used in the research include the text-interpretation analysis, the cognitive-discursive interpretation method and the quantitative analysis. The problem has been studied in a corpus of 350 English-language research articles from ten disciplines. The article presents the critical remarks classification developed on the basis of the information availability necessary for the identification of scientist(s) whose research elements are criticized as well as on the ground of criticism focus. It has been found out that the "Scientist" subject domain verbalization is optional and can be actualized in several ways.

Key words: English-language scientific discourse, genre, article, criticism / critical remark, "Scientist" subject domain, critical remarks classification.